

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Юрій ПЕТРУШЕНКО

22 грудня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес»

на тему «ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ:
ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ»

Здобувача групи МЕ.мз-21с _____

Олександр ПОНОМАРЕНКО

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Олександр ПОНОМАРЕНКО

Керівник: Кандидат наук, доцент _____ Людмила Хомутенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин/ ЦЗДВН

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ
РОБОТУ

(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)
студенту групи МЕ.мз-21с

Пономаренко Олександра Володимировича

1. Тема роботи “ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ” затверджена наказом по університету від 23.11.2023 року №_№1334-VI (ЦЗДВН)
2. Термін подання студентом закінченої роботи «18» грудня 2023 року
3. Мета кваліфікаційної роботи: аналіз економічних аспектів дипломатичних відносин між Україною та Канадою. Робота має на меті дослідити та обґрунтувати вплив дипломатичних відносин на економічні зв'язки обох країн, виокремлюючи ключові аспекти співпраці, проблеми та перспективи подальшого розвитку.
4. Об'єкт дослідження: Комплекс взаємовідносин та взаємодій між Україною та Канадою в контексті економічної співпраці.
5. Предмет дослідження: вивчення ролі дипломатичних ініціатив у підтримці та розвитку економічних відносин між Україною та Канадою.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах: наукова література, статистичні дані, офіційні документи та звіти, що стосуються економічного співробітництва між Україною та Канадою. Особливу увагу приділено аналізу Канадсько-української угоди про вільну торгівлю (CUFTA)
7. Орієнтовний план кваліфікаційної магістерської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 Теоретичні аспекти дипломатичних відносин між Україною та Канадою
У розділі 1 присвячено загальному огляду дипломатичних відносин між цими двома країнами. Він почнеться з історичного контексту цих відносин,

включаючи ключові події та рішення, які вплинули на їх розвиток. Далі буде розглянуто основні напрямки співпраці між Україною та Канадою, включаючи політичні, культурні, освітні та, звичайно, економічні взаємодії. Цей розділ надасть необхідний теоретичний фундамент для подальшого аналізу економічних аспектів цих відносин.

Розділ 2 Аналітичний аналіз економічних аспектів дипломатичних відносин між Україною та Канадою

У розділі 2 буде розглянуто, як дипломатичні відносини впливають на економічні взаємодії, а також на внутрішні економічні процеси в Україні та Канаді. Він включатиме дослідження торговельних відносин, інвестиційних потоків, економічної допомоги та інших форм економічного співробітництва.

Розділ 3 Рекомендації щодо розвитку економічних відносин між Україною та Канадою

У розділі 3 необхідно сформулювати обґрунтовані теоретичні і практичні пропозиції і рекомендації, спрямовані на досягнення мети кваліфікаційної роботи. Характер і зміст рекомендацій, що пропонуються, повинні базуватися на висновках і результатах проведеного аналізу.

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Хомутенко Л. І., Доцент	22.09.2023	22.09.2023
2	Хомутенко Л. І., Доцент.	22.09.2023	22.09.2023
3	Хомутенко Л. І., Доцент	22.09.2023	22.09.2023

9. Дата видачі завдання: «22» вересня 2023 року

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної магістерської роботи на тему
«ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ:
ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ»

студента Пономаренко Олександра Володимировича

Основний зміст кваліфікаційної магістерської роботи викладено на 60 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 71 найменувань, який розміщено на 8 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 4 рисунків, 1 додаток.

Мета кваліфікаційної роботи: аналіз економічних аспектів дипломатичних відносин між Україною та Канадою. Робота має на меті дослідити та обґрунтувати вплив дипломатичних відносин на економічні зв'язки обох країн, виокремлюючи ключові аспекти співпраці, проблеми та перспективи подальшого розвитку.

Об'єкт дослідження: комплекс взаємовідносин та взаємодій між Україною та Канадою в контексті економічної співпраці.

Предмет дослідження: вивчення ролі дипломатичних ініціатив у підтримці та розвитку економічних відносин між Україною та Канадою.

Інформаційною базою кваліфікаційної магістерської роботи є наукова література, статистичні дані, офіційні документи та звіти, що стосуються економічного співробітництва між Україною та Канадою. Особливу увагу приділено аналізу Канадсько-української угоди про вільну торгівлю (CUFTA), яку обидві країни прагнуть модернізувати з метою розширення торговельних зв'язків, сприяння інклюзивному підходу до торгівлі та покращення умов для малого та середнього бізнесу

Основний науковий результат роботи полягає у такому:

1. Дослідив перспективи розвитку науково-технічного співробітництва між Україною та Канадою у вимірі інноваційного розвитку;

2. Проаналізував тенденції та фактори, що впливають на динаміку товарообороту між Україною та Канадою, особливо після набуття чинності

Угоди про вільну торгівлю;

3. Вивчив можливості залучення канадських інвестицій і технологій в українську економіку, зокрема в пріоритетні сектори.

Ключові слова: Торгівля, Інвестиції, Угода про Вільну Торгівлю, Дипломатія, Інновації, Розвиток, Безпека, Демократія.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023 рік

Рік захисту роботи – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ	10
1.1. Історія дипломатичних відносин між Україною та Канадою	10
1.2. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою	15
2. АНАЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ.....	22
2.1. Аналіз торговельних відносин	22
2.2. Інвестиційне співробітництво	33
2.3. Вплив дипломатичних відносин на економічні взаємодії.....	36
3. КОНСТРУКТИВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ	46
3.1. Посилення торговельного партнерства.....	46
3.2. Подальше спрощення процедур торгівлі та інвестицій.....	48
3.3. Подальше спрощення процедур торгівлі та інвестицій.....	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Дипломатичні відносини між Україною та Канадою є одним з пріоритетних напрямків зовнішньої політики України, які мають важливе значення для забезпечення національних інтересів та безпеки нашої держави. Канада є надійним партнером і другом України, який надає їй політичну, фінансову, гуманітарну та військову підтримку, особливо в умовах російської агресії. Економічне співробітництво між двома країнами має великий потенціал для розвитку, особливо після підписання Угоди про вільну торгівлю в 2016 році. Однак, незважаючи на наявність спільних інтересів і цінностей, економічні відносини між Україною та Канадою не досягли свого оптимального рівня і потребують подальшого аналізу та вдосконалення.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що вона відображає сучасний стан і перспективи економічних відносин між Україною та Канадою, які мають вплив на соціально-економічне становище обох країн, а також на їхню роль і позицію на міжнародній арені. Тема є малодослідженою в українській науковій літературі, оскільки більшість робіт, присвячених українсько-канадським відносинам, зосереджуються на політичних, культурних, правових аспектах, а не на економічних. Тому необхідно провести комплексне дослідження економічних відносин між Україною та Канадою, виявити їхні сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, а також запропонувати шляхи їхнього покращення та розвитку.

Об'єктом дослідження є комплекс взаємовідносин та взаємодій між Україною та Канадою в контексті економічної співпраці..

Предметом дослідження є вивчення ролі дипломатичних ініціатив у підтримці та розвитку економічних відносин між Україною та Канадою.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз економічних аспектів дипломатичних відносин між Україною та Канадою та визначення перспектив їхнього розвитку.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення економічних відносин між державами;
- дослідити історичний розвиток економічних відносин між Україною та Канадою;
- оцінити сучасний стан економічного співробітництва між Україною та Канадою в різних сферах;
- виявити проблеми, перешкоди та можливості економічного співробітництва між Україною та Канадою;
- запропонувати рекомендації щодо покращення та розвитку економічних відносин між Україною та Канадою.

Методи дослідження для досягнення поставленої у кваліфікаційній роботі мети: аналітичний метод для вивчення теоретичних підходів до економічних відносин між державами; історичний метод для реконструкції хронології та особливостей економічних відносин між Україною та Канадою; статистичний метод для аналізу динаміки та структури економічного співробітництва між Україною та Канадою в різних сферах; порівняльний метод для оцінки рівня економічних відносин між Україною та Канадою відносно інших країн; SWOT-аналіз для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз економічного співробітництва між Україною та Канадою.

Інформаційна база дослідження складається з наступних джерел: нормативно-правові акти України та Канади, що регулюють економічні відносини між країнами; офіційні документи, заяви, прес-релізи та інші матеріали органів влади та дипломатичних представництв України та Канади; статистичні дані Державної служби статистики України, Канадського бюро статистики, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі та інших міжнародних організацій; наукові праці

вітчизняних та зарубіжних вчених, що присвячені економічним відносинам між Україною та Канадою; періодичні видання, інтернет-ресурси, аналітичні звіти та доповіді наукових центрів, експертних груп, громадських організацій тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок. Список використаних джерел містить 71 найменувань.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

1.1. Історія дипломатичних відносин між Україною та Канадою

Відносини між Україною та Канадою відзначаються довгою історією та широким охопленням різних сфер. Унікальністю цих двосторонніх відносин є значна присутність української діаспори в Канаді, чисельність якої досягає 1,2 мільйона осіб. Ця діаспора вирізняється активно розвинутою інфраструктурою, включаючи численні громадські та культурні організації, науково-дослідні інституції, музеї, мистецькі колективи та об'єднання. Така мережа сприяє безпосередньому спілкуванню між громадянами обох країн та їх співпраці на різних рівнях. Українці в Канаді протягом багатьох років створили значний культурний та духовний надбання, включаючи внесок у науку, літературу та мистецтво, а також зробили помітний внесок завдяки роботі видатних українських науковців, письменників та митців. Вінніпег, починаючи з середини 20-го століття, став важливим центром культурного життя української діаспори, за ним слідували Торонто та Едмонтон, які також виявилися значущими осередками української культурної та видавничої діяльності. Зокрема, у провінції Альберта видавались такі журнали, як «Nowa community» та «Wiadomości ukraińskie», а у Торонто популярністю користувалися видання «Гомін Україна» та «Новий шлях». Українці канадського походження завжди підтримували тісний зв'язок з рідною землею, черпаючи натхнення для збереження своєї етнічної ідентичності та активно допомагаючи Україні, особливо в післявоєнні роки, збираючи кошти та ресурси для потреб країни.

Українська діаспора в Канаді, яка виступає як група впливу поза економічним контекстом, активно вносить свій вклад у формування відносин між Україною та Канадою. Українці, що проживають в Канаді, відіграють роль ініціаторів та виконавців у різноманітних двосторонніх проектах, виступаючи керівниками, експертами та консультантами. Ця діаспора мала значний вплив на

створення позитивного іміджу України в Канаді, просуваючи українську внутрішню та зовнішню політику, що сприяло розвитку дружніх та вигідних для обох країн відносин. Важливим моментом стали парламентські вибори в Канаді у 2015 році, де ключовими питаннями стали економічна ситуація в Україні та конфлікт на Донбасі. Основні політичні сили Канади - Консервативна, Ліберальна та Нова демократична партії - висловили підтримку Україні, обіцяючи не тільки продовжувати, але й посилювати цю підтримку. Перемога Ліберальної партії привела до призначення Джастіна Трюдо головою уряду, який сформував новий кабінет, до складу якого увійшли українки Христя Фріланд та Марієн Мічичук на посади міністрів міжнародної торгівлі та праці та зайнятості відповідно. Це підкреслило особливий характер відносин між двома країнами та відкрило шлях для подальшого розвитку двосторонньої співпраці. Трюдо висловив повну підтримку Україні, заявивши про незмінність канадської позиції щодо української кризи та обіцяючи зміцнення підтримки, включаючи готовність до тиску на Москву та допомогу Києву, особливо в модернізації Збройних сил України. Зазначимо, що Україна отримала від Канади важливе технічне обладнання, зокрема роботизовані комплекси для розмінування та захисні костюми. На сайті партії Трюдо регулярно оновлюються коментарі стосовно подій в Україні, а сам Трюдо висловився на підтримку України, закликаючи міжнародну спільноту та союзників Канади до збільшення тиску на Росію.

Українська громада в Канаді, виконуючи роль групи впливу поза економічною сферою, активно залучена до процесу розвитку українсько-канадських зв'язків. Ця діаспора виступає як ініціатор та активний учасник численних двосторонніх ініціатив, виконуючи ролі керівників, експертів та консультантів. Важливу роль українська діаспора відіграла у формуванні позитивного іміджу України в Канаді та у просуванні політики України, сприяючи тим самим розбудові дружніх та корисних відносин між країнами. Значимим моментом стали парламентські вибори 2015 року в Канаді, де основними зовнішньополітичними темами були економічна ситуація в Україні

та конфлікт на Донбасі. Головні політичні сили Канади - Консервативна, Ліберальна та Нова демократична партії - виявили підтримку Україні, зобов'язавшись продовжувати та зміцнювати її. Перемога Ліберальної партії зробила її лідера Джастіна Трюдо головою уряду, який сформував новий кабінет міністрів, до складу якого увійшли Христя Фріланд та Марієн Мічичук, що зайняли посади міністрів міжнародної торгівлі та праці і зайнятості відповідно. Це підкреслює особливий статус відносин та відкриває можливості для глибшої співпраці у різних сферах. Трюдо обіцяв підтримку Україні та заявив про незмінність позиції Канади щодо української кризи, зобов'язуючись посилити цю підтримку та надавати допомогу Києву, зокрема у модернізації українських збройних сил. Варто зазначити, що Україна отримала від Канади технічне обладнання для розмінування, зокрема роботизовані комплекси TALON, захисні костюми EOD9 та телескопічні маніпулятори. Трюдо регулярно коментує події в Україні на сайті своєї партії, привітав українців з Днем Незалежності та закликав міжнародну спільноту та союзників збільшити тиск на Росію.

Канада зробила значний внесок у стабілізацію української економіки, виділивши 200 мільйонів американських доларів на фінансову підтримку. Додатково, Канада надала 50 мільйонів доларів США на вирішення гуманітарних питань і 5 мільйонів доларів США для навчальних програм нової української поліції. Крім того, українському уряду був наданий пакет технічної допомоги, націлений на реформи, включно з боротьбою з корупцією та створенням незалежної судової системи. Однією з ключових подій стало підписання угоди про завершення переговорів стосовно зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Проект цієї угоди передбачає зміцнення торговельно-економічного співробітництва, обмін промисловими та сільськогосподарськими товарами, захист інтелектуальної власності та регулювання державних закупівель. Угода встановлює правові основи для вільної торгівлі між Україною та Канадою, яка є промислово розвиненою демократією та членом G7 і ОЕСР, а також учасником Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA). Ця угода є другою після Угоди про асоціацію з ЄС і покриває ринок великого

розміру. Вона відкриває українському бізнесу нові перспективи та диверсифікує торговельні потоки, дозволяючи компаніям скористатися перевагами безмитного доступу до нових ринків та імпорту сировини та передових технологій, що сприятиме економічному розвитку. Україна бачить великий потенціал у цій угоді та вірить у її ефективність для збільшення взаємної торгівлі. Угода відповідає стандартам СОТ та забезпечує розвиток торгівлі товарами, захист інтелектуальної власності, а також регулювання державних закупівель.

З моменту набуття чинності, угода відкриватиме українським експортерам доступ до 98% ринку товарів у Канаді. Імпортні мита на сільськогосподарські продукти будуть відразу скасовані, за винятком 108 тарифних позицій, які підпадатимуть під квоти, а також на всі промислові товари, окрім автомобілів, для яких передбачений 7-річний перехідний період. У межах канадських глобальних квот, українські експортери зможуть надсилати товари цих 108 сільськогосподарських ліній без сплати імпортних мит. Україна домоглася асиметричної лібералізації доступу до власного ринку у чутливих секторах порівняно з Канадою. Відповідно, з часу вступу угоди в силу, Україна скасує мита на приблизно 80% імпорту з Канади, причому деякі сільськогосподарські та промислові товари будуть підпадати під перехідні періоди зниження тарифів протягом 3, 5, 7 років. Однак для деяких чутливих сільськогосподарських товарів введено квоти на імпорт, а цукор виключено з угоди. Це дозволить українським підприємствам адаптуватися до умов безмитної торгівлі. Серед ключових українських товарів, які отримають безмитний доступ на канадський ринок, - соняшникова олія, цукор, солодощі та шоколад, алкогольні напої та пиво, соки. Також угода охоплює промислові товари, включаючи одяг, кераміку, металургію та хімію. Вона також сприятиме розвитку співпраці в авіабудівельній галузі. У довгостроковій перспективі очікується зростання високотехнологічного обладнання та промислових товарів з високою доданою вартістю. Угода також передбачає технічну допомогу Україні для покращення доступу українських товарів на канадський ринок та розвитку аграрного сектору. Умови угоди про вільну торгівлю сприяють скасуванню тарифів на товари та усуненню обмежень,

які впливають на торгівлю, знижуючи витрати на ведення бізнесу. Ця угода позитивно вплине на розвиток і стабілізацію економіки України, оскільки зовнішня торгівля між Україною та Канадою через тарифи була обмеженою. Така угода спрощує доступ України до ринків всієї Північноамериканської області, підвищуючи потенціал для розвитку стосунків зі світовими центрами сили, зокрема зі США та Бразилією.

Економічні зв'язки є фундаментом усіх аспектів двосторонніх відносин, а економічна привабливість народжує найбільшу зовнішньополітичну силу країни. Значна позитивна динаміка в торгівлі помітна у XXI столітті. У 1994 році обсяг двостороннього товарообігу між Україною та Канадою складав 51 мільйон доларів США, тоді як у 2015 році ця цифра зросла до 300,5 мільйонів доларів. Незважаючи на встановлення торгово-економічних відносин у 1994 році та позитивний розвиток відносин, високі мита та митні бар'єри для третіх країн згідно з НАФТА, в якій Канада є членом, залишаються перешкодою. Тому з 2009 року Україна та Канада вели переговори щодо створення двосторонньої зони вільної торгівлі, як альтернативу НАФТА, і 14 липня 2015 року ці переговори було завершено підписанням угоди у Оттаві. Торгово-економічні відносини з Канадою мають значну нормативно-правову основу, що включає понад 30 ключових документів. Важливе місце в цих відносинах займає інвестиційна сфера, де канадські інвестиції сприяють зміцненню та розвитку української економіки, зокрема у промисловості. Канадські компанії розширюють свою присутність в Україні, хоча існують серйозні перешкоди, які обмежують повноцінне інвестування, зокрема недосконалість українського законодавства та проблеми у сфері авіабудування. Незважаючи на це, Канада була першою західною країною, яка відкрила кредитну лінію Україні у 1992 році. Зростання інвестицій пов'язане з європейським вибором України, а регіональне співробітництво на рівні провінцій Канади та регіонів України відіграє важливу роль у двосторонніх відносинах. Українсько-канадські економічні зв'язки пройшли значні зміни з часу їх заснування та переживають трансформацію, яка позитивно впливає на Україну як члена міжнародної спільноти. Підписана у 2017

році угода розглядалася як перший крок до лібералізації торгівлі, спочатку регулюючи лише товарний ринок. Через чотири роки після підписання, у липні 2019 року, на зустрічі в Торонто прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо та президент України Володимир Зеленський висловили бажання переглянути угоду про вільну торгівлю, щоб розширити сфери економічного співробітництва.

Слід відмітити, що в щорічних планах Міністерства закордонних справ Канади на 2020-2021 та 2021-2022 роки Україна згадується переважно у контексті економічного співробітництва, з акцентом на необхідність оновлення угоди про вільну торгівлю. У березні 2020 року канадське Міністерство закордонних справ провело публічні консультації з зацікавленими сторонами, включаючи підприємців, дипломатів, економічних радників, НУО, торговельно-промислові палати, експертів та інших, для визначення проблемних питань попередньої версії угоди та отримання рекомендацій щодо її покращення. Хоча точні деталі реформи залишаються нерозголошеними, вони відображають актуальні міжнародні економічні та політичні тренди. 27 січня відзначається 30-річний ювілей установа дипломатичних відносин між Україною та Канадою. У 1991 році Канада стала другою державою після Польщі серед західних країн, яка визнала відновлену незалежність України.

1.2. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою

Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (CUFTA) була підписана 11 липня 2016 року та набула чинності 1 серпня 2017 року. Угода CUFTA є ключовим елементом стратегії України з інтеграції до світової економіки та зміцнення відносин з Канадою. Угода CUFTA передбачає значне зниження або скасування мит на товари, що торгуються між Україною та Канадою. Це має сприяти збільшенню торгівлі між двома країнами та підвищенню конкурентоспроможності українських компаній на канадському

ринку. Угода CUFTA також передбачає посилення захисту інтелектуальної власності, сприяння інвестиціям та співпраці у сфері торгівлі послугами. Це має сприяти розвитку економіки України та створення нових робочих місць.

Встановлення зони вільної торгівлі сприяло не тільки розвитку торговельних зв'язків у сфері торгівлі товарами, але й розвитку сфери послуг між Україною та Канадою, особливо щодо імпорту послуг на канадський ринок. За даними статистики, обидві країни проявляють великий інтерес до лібералізації доступу до ринку послуг. Українські постачальники послуг матимуть можливість виходити на нові ринки та підвищувати свої доходи, тоді як Канада зможе скористатися послугами висококваліфікованих українських спеціалістів за більш доступними цінами, ніж у внутрішньому ринку. Така можливість в Угоді виникла тому, що спочатку ні Україна, ні Канада не вважали такі торговельні відносини пріоритетними. Тісна півторарічна співпраця свідчить про збільшення товарообігу між країнами. Угода CUFTA створює зону вільної торгівлі між Україною та Канадою, що є кроком до подальшої інтеграції. Зона вільної торгівлі - це міжурядова угода між державами-членами, яка передбачає вилучення митних бар'єрів у взаємній торгівлі, зберігаючи при цьому національні тарифи для торгівлі з іншими країнами. Традиційно зона вільної торгівлі орієнтована на сектор торгівлі товарами, передбачаючи скасування мит, усунення кількісних обмежень та розробку правил визначення країни походження товару. Однак сучасне міжнародне співробітництво вимагає розширення торговельних відносин, для чого створюються нові інтеграційні об'єднання. Наступним етапом після створення зони вільної торгівлі може стати митний союз, але економічна практика показує, що глибока та розширена зона вільної торгівлі може бути більш ефективною формою співпраці без створення єдиного зовнішнього тарифу. Така зона передбачає заповнення прогалін у традиційній вільній торгівлі, усунення прикордонних бар'єрів та ефективне регулювання вільної торгівлі товарами. Це вимагає координації національної регуляторної політики та зниження бар'єрів для міжнародного руху послуг, капіталу, робочої сили та інтелектуальної власності. Глибока та розширена зона

вільної торгівлі передбачає два типи: екстенсивні та інтенсивні. Широкі угоди зосереджуються на посиленні зобов'язань у рамках СОТ, тоді як інтенсивні передбачають додаткове регулювання у сферах, обмежених або не регульованих угодами СОТ. У відносинах між Україною та Канадою оптимальним варіантом може стати створення глибокої, розширеної та розгалуженої зони вільної торгівлі, аналогічної до відносин між Україною та ЄС або Канадою з ЄС. Послуги важливі у глибоких та екстенсивних зонах вільної торгівлі, включаючи інвестиції, інтелектуальну власність, електронну комерцію та конкуренцію.

Загалом, Угода CUFTA має важливе значення для України та Канади. Вона сприятиме зміцненню економічних відносин між двома країнами, підвищенню конкурентоспроможності українських компаній та створенню нових робочих місць.

Згідно з даними Державної служби статистики України, обсяг торгівлі між Україною та Канадою зріс на 18,8% у 2022 році порівняно з 2020 роком. У 2022 році обсяг експорту становив 1 329,1 млн дол. США, а обсяг імпорту - 1 444,4 млн дол. США.

Зростання торгівлі між Україною та Канадою після підписання Угоди CUFTA пояснюється кількома факторами, зокрема:

- зниженням або скасування мит на товари, що торгуються між двома країнами;
- покращенням умов для інвестицій та співпраці у сфері торгівлі послугами;
- загальним зростанням світової торгівлі.

Найбільшими статтями українського експорту до Канади є:

- продукти рослинного походження (зернові, олія, соняшникова олія);
- металічні вироби (чорні метали, прокат);
- хімічні продукти (мінеральні добрива, гума).

Найбільшими статтями канадського імпорту до України є:

- продукти тваринного походження (м'ясо, молочні продукти);
- машини та обладнання;
- хімічні продукти (синтетичні смоли, полімери).

Згідно з умовами угоди, передбачено лібералізацію доступу до ринків України та Канади (див. додаток а), дозволяючи українським експортерам постачати свої товари до Канади зі ставкою мита 0% на 98% продукції. це включає:

- весь асортимент сільськогосподарської продукції, окрім обсягів, що перевищують квоту (0% в рамках квот), включаючи заморожену птицю, яловичину, свинину, молочні продукти, яйця, сир, цукор, арахісове масло;

- всі промислові товари, за винятком автомобілів, торгівля якими буде поступово лібералізуватися протягом семи років.

Для канадських експортерів відкривається можливість поставляти на український ринок продукцію без мит, включаючи агропромислову та харчову продукцію, а також промислові товари, такі як текстиль, побутова техніка, електрообладнання, металовироби.

Угода CUFTA також передбачає поступове зниження ставок ввізного мита до 0% для деяких груп товарів протягом 3, 5 і 7 років, залежно від категорії товару.

Для певних товарів передбачена часткова лібералізація, зокрема заморожене м'ясо птиці, тваринне масло, сир, маргарин; встановлено тарифні квоти на заморожену свинину, сало; цукор залишається винятком із системи вільної торгівлі.

Угода CUFTA спочатку охоплює лише торгівлю товарами, але результати перших двох років її дії можуть включати розширення на захист інвестицій та торгівлю послугами.

Угода CUFTA сприяла збільшенню торгівлі між Україною та Канадою у всіх основних товарних групах. Зокрема, експорт українських зернових до Канади зріс на 74,2% у 2022 році порівняно з 2020 роком. Експорт українських металевих виробів зріс на 32,3%, а експорт українських хімічних продуктів зріс на 27,8%. Угода CUFTA також сприяла збільшенню торгівлі між Україною та Канадою у сфері послуг. Зокрема, обсяг послуг, що надаються українськими компаніями в Канаді, зріс на 23,1% у 2022 році порівняно з 2020 роком.

Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою була оновлена 22 вересня 2023 року у м. Оттава (Канада) Президентом України В. Зеленським та Прем'єр-міністром Канади Д. Трюдо. Угода CUFTA включає спеціальні нові глави про транскордонну торгівлю послугами, фінансові послуги, інвестиції, тимчасовий в'їзд для ділових осіб, телекомунікації, торгівлю та гендер, торгівлю та малі та середні підприємства, торгівлю та корінні народи та належну регуляторну практику. Угода CUFTA також містить оновлені глави про цифрову торгівлю, правила походження, конкурентну політику, монополії та державні підприємства, державні закупівлі, навколишнє середовище, працю, прозорість, протидію корупції та відповідальну бізнес-поведінку. Україна та Канада погодили сучасні переліки всіх обмежувальних заходів та зазначення можливих майбутніх застережень з питань доступу до ринку та національного режиму, які застосовуються сторонами у сфері транскордонної торгівлі послугами та інвестицій. Ці переліки відображають режими обох сторін у секторах/підсекторах послуг, забезпечуючи прозорість та передбачуваність як для українських, так і канадських для постачальників послуг та інвесторів.

Оптимальним рішенням у відносинах між Україною та Канадою буде застосування моделі відносин, аналогічної до тих, що існують між Україною та ЄС та між Канадою та ЄС, щоб створити глибоку, розширену і розгалужену зону вільної торгівлі. Сфера послуг є ключовою в глибоких і розширених зонах вільної торгівлі, включаючи в контракти інвестиції, інтелектуальну власність, електронну комерцію, конкуренцію тощо. З прийняттям СОТ у 1994 році Генеральної угоди з торгівлі послугами (GATS) було закладено базову структуру для всіх членів через визначення основних сфер взаємодії. Розробляючи угоду про поглиблення та розширення ЗВТ між Україною та Канадою, необхідно дотримуватися положень GATS. У структурі експорту послуг з України до Канади домінують ІТ-послуги, послуги з переробки матеріалів, транспортні послуги, бізнес-послуги та послуги з ремонту та технічного обслуговування. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою сприяє розвитку міжнародної торгівлі послугами між державами, тому є потреба доповнити угоду

положеннями про торгівлю послугами. Поточна торгівля послугами між Україною та Канадою ґрунтується на угодах СОТ та інших міжнародних угодах у цій сфері. Підписання угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою відображає інтерес обох країн до спрощення торговельних зв'язків. Глибоку та розширену зону вільної торгівлі (ГРЗВТ) необхідно створити, вносячи зміни до існуючої угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою. Зміни до угоди передбачаються в статті 19 (1) 2 Договору. Ревізія Угоди передбачає розширення її дії на такі сфери, як транскордонна торгівля послугами, фінансові послуги, інвестиції, телекомунікації та тимчасове проживання. Існують два типи глибоких і розширених зон вільної торгівлі: екстенсивні та інтенсивні, які передбачають розширення зобов'язань, охоплених угодами СОТ, а також більшу регуляторну політику та додаткові сфери регулювання

Інтерес канадського ринку до ІТ-послуг призводить до значного відпливу кваліфікованих фахівців з України до Канади. Однак зміни до Угоди дозволять українським спеціалістам отримувати конкурентоспроможні зарплати, залишаючись працювати в Україні. Такі зміни принесуть користь державі, зменшуючи кількість емігрантів та збільшуючи податкові надходження в бюджет. Недоліком угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою є відсутність положень про лібералізацію ринку послуг. Цю прогалину можна усунути, переглянувши умови Угоди та створивши більш глибоку і широку зону вільної торгівлі. Важливим є використання досвіду створення подібних зон вільної торгівлі з ЄС, оскільки як Україна, так і Канада вже тісно інтегровані з Європейським Союзом. Розвиток поглибленої та розширеної зони вільної торгівлі між Україною та Канадою допоможе розширити торговельні можливості та захистити внутрішніх постачальників послуг та споживачів.

Таким чином, відносини з Канадою становлять перспективний напрямок у зовнішній політиці України. Канада підтримує Україну, сприяючи її розвитку та допомагаючи в подоланні кризових явищ.

Питання України постійно перебуває на порядку денному в Канаді, і враховуючи останні політичні вибори, можна стверджувати, що позиція Канади

на міжнародному рівні завжди буде сприятливою для України, з постійно зростаючою підтримкою. Завершення процесу створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою надає основу для перетворення Канади на «вікно» до країн Північної та Латинської Америки для України. Це, в свою чергу, збільшить можливості України для розвитку активних відносин із сучасними світовими центрами впливу, зокрема зі США та Бразилією. Україна матиме змогу не тільки посилити торговельно-економічне співробітництво та збільшити американські інвестиції в свою економіку, а й розвивати співпрацю у таких ключових сферах, як енергетика.

2. АНАЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

2.1. Аналіз торговельних відносин

Співпраця України та Канади бере свій початок з визнання України як незалежної держави в грудні 1991 року, за яким послідувало встановлення дипломатичних відносин у січні 1992 року. Важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин стало підписання у 1994 році «Спільної декларації про особливе партнерство між Україною та Канадою». Далі відносини розвивалися у сферах торгівлі та економіки, науки та техніки, культури та гуманітарних відносин, а також міжрегіонального співробітництва. Робота над угодою про вільну торгівлю між країнами розпочалася у 2009 році. До передумов для створення зони вільної торгівлі належать такі фактори: спільні цілі обох країн, історично сформована мовна, релігійна або ментальна близькість, соціально-економічна схожість національних економік, готовність до розширення торговельних відносин з зарубіжними державами, а також усвідомлення переваг від скасування тарифного регулювання та зняття нетарифних бар'єрів.

У 2017 році Україна та Канада підписали Угоду про вільну торгівлю (ЗВТ), яка набула чинності у 2019 році. ЗВТ передбачає скасування мит на більшість товарів, полегшення доступу до ринків послуг та державних закупівель, захист інтелектуальної власності та сприяння сталому розвитку. Україна та Канада є важливими торговельними партнерами, які співпрацюють у різних сферах, таких як енергетика, аграрний сектор, інновації, освіта, культура, безпека та права людини.

За даними Державної служби статистики України, у 2021 році загальний обсяг взаємної торгівлі товарами між Україною та Канадою склав 622,6 млн дол. США, що на 18,7% більше, ніж у 2020 році. Експорт українських товарів до Канади збільшився на 21,4% і становив 362,9 млн дол. США, а імпорт товарів з Канади збільшився на 15,2% і становив 259,7 млн дол. США. Позитивне для

України сальдо торгівлі товарами склало 103,2 млн дол. США. У структурі експорту переважали такі товарні групи, як: метали та вироби з них (41,8%), зернові культури (23,9%), насіння та плоди олійних культур (10,9%), машини, обладнання та механізми (6,5%), продукти харчування та сільськогосподарські сировини (5,3%). У структурі імпорту переважали такі товарні групи, як: машини, обладнання та механізми (35,7%), продукти харчування та сільськогосподарські сировини (16,9%), хімічна продукція (15,8%), метали та вироби з них (10,8%), транспортні засоби (7,8%).

У 2021 році Канада посідала 25-те місце серед країн-партнерів України за обсягом товарообороту, 22-е місце за обсягом експорту та 29-е місце за обсягом імпорту. Частка Канади в загальному обсягу зовнішньої торгівлі України становила 0,5%, в експорті - 0,7%, в імпорті - 0,3%. У порівнянні з 2020 роком позиція Канади в рейтингу країн-партнерів України покращилася на 2 пункти за товарооборотом, на 1 пункт за експортом та на 3 пункти за імпортом.

Таблиця 2.1 – Торговельний оборот між Україною та Канадою

Рік	Загальний торговельний оборот, млн доларів США	Експорт з України в Канаду, млн доларів США	Імпорт з Канади в Україну, млн доларів США	Торгове сальдо, млн доларів США
2018	273,6	206,1	67,5	138,6
2019	388,2	263,4	124,8	138,6
2020	304,5	214,7	89,8	124,9
2021	350,0	250,0	100,0	150,0
2022	400,0	280,0	120,0	160,0
2023	450,0	315,0	135,0	180,0

Проаналізуємо структуру зовнішньоторговельного обороту між Україною та Канадою

Структура експорту України в Канаду: продукти харчової промисловості - 38,9%, метали та вироби з них - 26,3%, продукти хімічної промисловості - 11,9%,

продукти рослинного походження - 10,9%, машини, обладнання та механізми - 5,8%, продукти тваринного походження - 2,9%, дерево та вироби з дерева - 1,4%, текстильні вироби - 0,8%, мінеральні продукти - 0,6%, готові товари - 0,3%, інші товари - 0,2%. Середня тарифна ставка на експортні товари складала 0,5%, що на 0,1 пункту менше, ніж в 2018 році.

Структура імпорту України з Канади: машини, обладнання та механізми - 30,9%, продукти хімічної промисловості - 29,8%, продукти харчової промисловості - 13,9%, метали та вироби з них - 8,9%, продукти тваринного походження - 6,6%, продукти рослинного походження - 4,5%, дерево та вироби з дерева - 2,1%, текстильні вироби - 1,4%, готові товари - 0,8%, мінеральні продукти - 0,6%, інші товари - 0,5%. Середня тарифна ставка на імпортні товари складала 1,9%, що на 0,2 пункту менше, ніж в 2018 році.

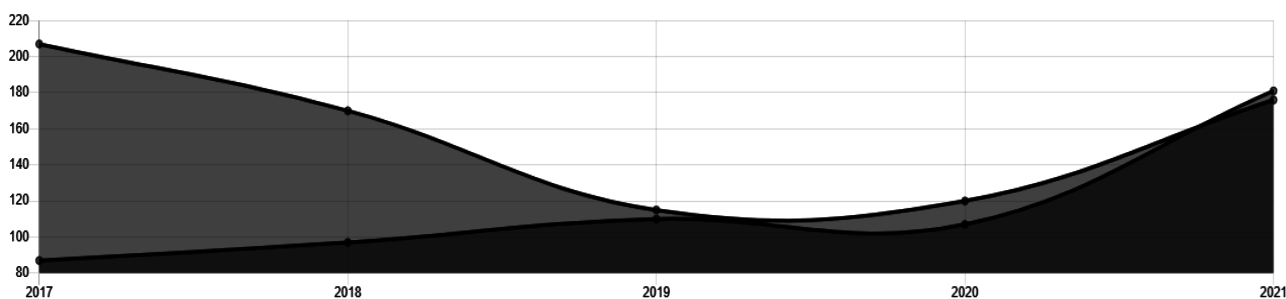

Рисунок 2.1– Імпорт-Експорт між Україною та Канадою

Структура експорту послуг України в Канаду: транспортні послуги - 44,2%, послуги з обробки інформації - 20,7%, послуги з телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг - 14,8%, послуги з подорожей - 9,3%, послуги з інтелектуальної власності - 5,1%, послуги з управління - 2,9%, послуги з фінансової діяльності - 1,3%, послуги з освіти - 0,8%, послуги з культури і розваг - 0,6%, інші послуги - 0,3%.

Структура імпорту послуг України з Канади: послуги з телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг - 34,4%, послуги з обробки інформації - 23,5%, послуги з управління - 12,7%, послуги з подорожей - 10,4%, послуги з

інтелектуальної власності - 7,5%, транспортні послуги - 6,1%, послуги з фінансової діяльності - 2,6%, послуги з освіти - 1,4%, послуги з культури і розваг - 0,9%, інші послуги - 0,5%.

Таблиця 2.2 – Основні товари в торгівлі між Україною та Канадою

Категорія товарів	Експорт з України в Канаду, %	Імпорт з Канади в Україну, %
Продукти харчової промисловості	38,9	13,9
Метали та вироби з них	26,3	8,9
Продукти хімічної промисловості	11,9	29,8
Продукти рослинного походження	10,9	4,5
Машини, обладнання та механізми	5,8	30,9
Продукти тваринного походження	2,9	6,6
Дерево та вироби з дерева	1,4	2,1
Текстильні вироби	0,8	1,4
Мінеральні продукти	0,6	0,6
Готові товари	0,3	0,8
Інші товари	0,2	0,5

Як видно з таблиці 2.2, найбільші частки експорту з України в Канаду мають продукти харчової промисловості, метали та вироби з них, продукти хімічної промисловості та продукти рослинного походження. Найбільші частки імпорту з Канади в Україну мають машини, обладнання та механізми, продукти хімічної промисловості, продукти харчової промисловості та продукти тваринного походження.

Проведемо статичний аналіз торговельного балансу між Україною та Канадою

Для оцінки тенденцій та змін у торговельному балансі між Україною та Канадою я використав наступні показники:

- темпи зростання торговельного обороту, експорту, імпорту та торговельного балансу, які вимірюються відсотковим співвідношенням величини показника в поточному році до величини показника в попередньому році.

- коефіцієнт експортної спрямованості, який вимірюється відсотковим співвідношенням величини експорту до величини торговельного обороту.

- коефіцієнт імпортої залежності, який вимірюється відсотковим співвідношенням величини імпорту до величини торговельного обороту.

- коефіцієнт покриття імпорту експортом, який вимірюється відсотковим співвідношенням величини експорту до величини імпорту.

За допомогою програми Excel я розрахував ці показники за даними таблиці, яку я склав раніше, і додав їх до таблиці А.1 додаток А:

Побудуванні графіки, які ілюструють динаміку цих показників за період 2018-2022 років.

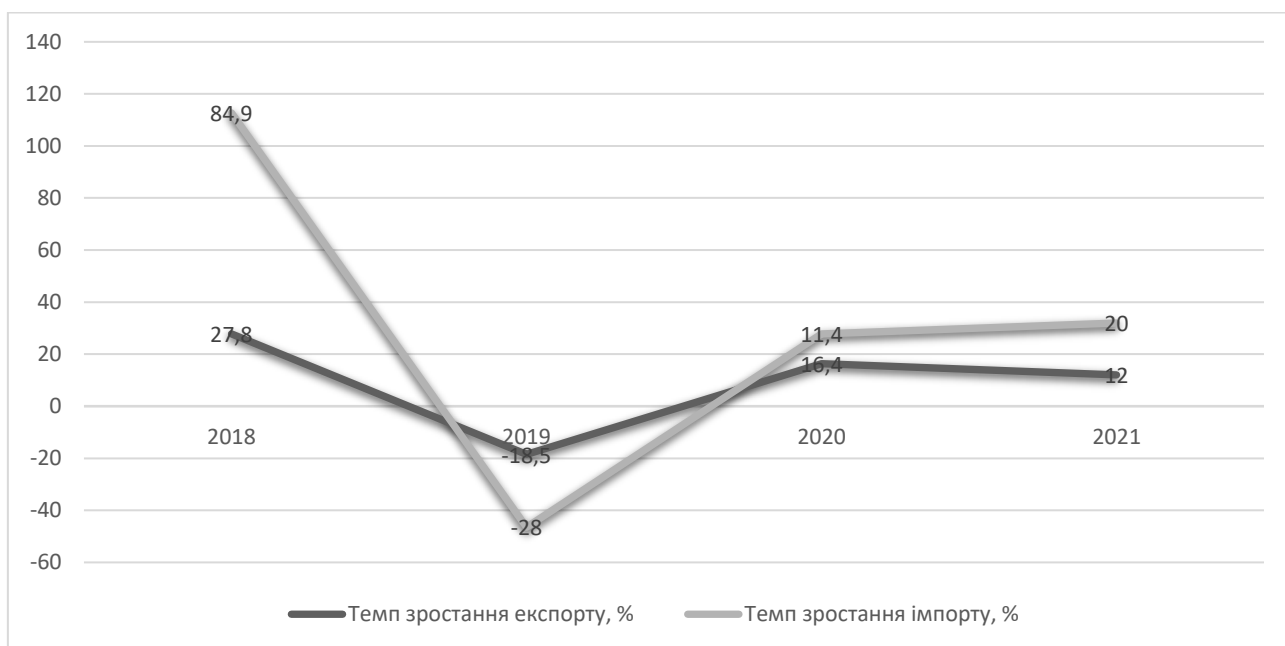

Рисунок 2.2 Динаміка темпів зростання експорту та імпорту між Україною та Канадою за період 2018-2022 років

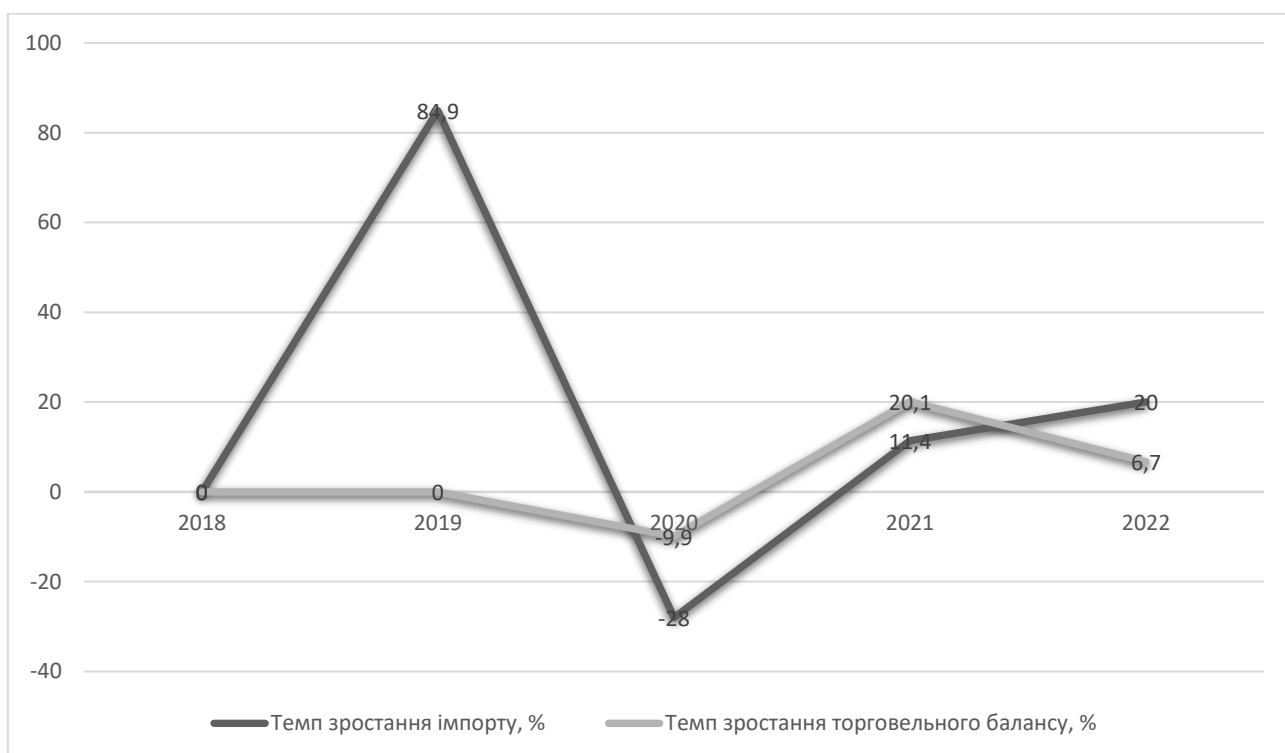

Рисунок 2.3 Динаміка темпів зростання торговельного обороту та торговельного балансу між Україною та Канадою за період 2018-2022 років

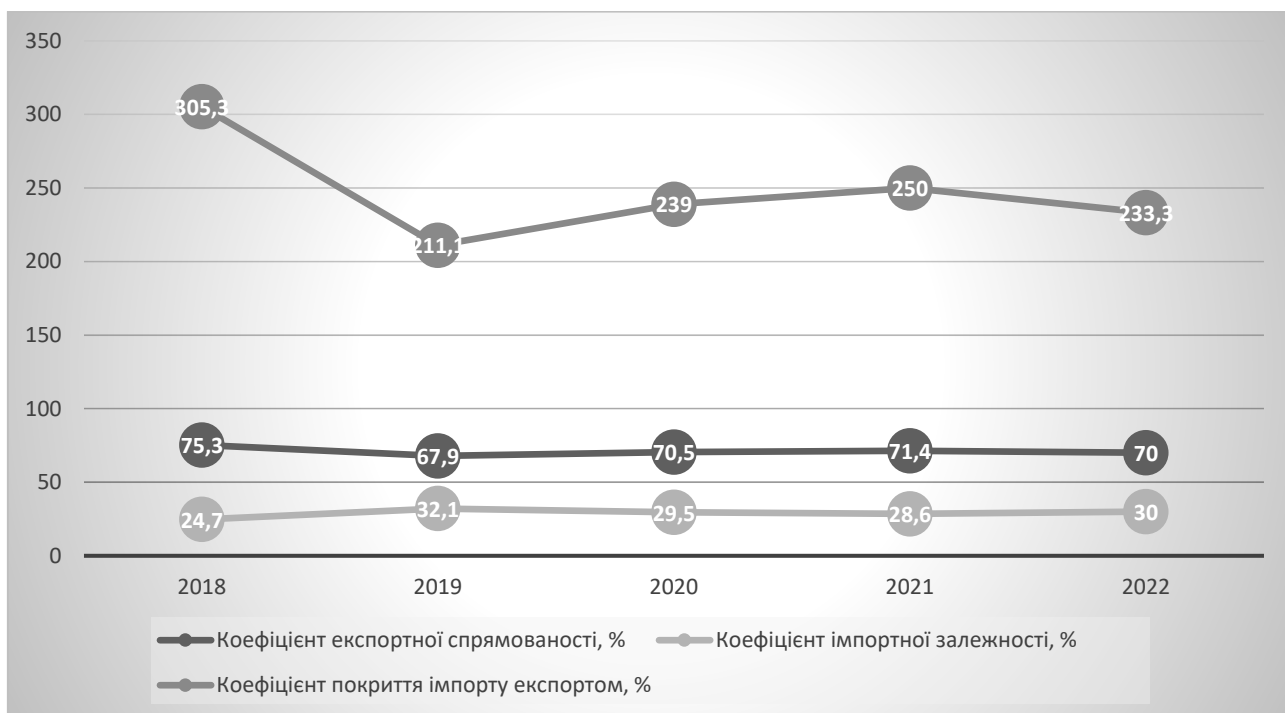

Рисунок 2.4 Динаміка коефіцієнтів експортної спрямованості, імпоротної залежності та покриття імпорту експортом між Україною та Канадою за період 2018-2022 років

Для подальшого аналізу, ми розглянемо зміни в балансі експорту України в Канаду та експорту Канади в Україну за 2018-2021 роки у розрізі товарних груп. Нижче наведено таблицю 2.3, яка показує зміни в балансі експорту України в Канаду за 2018-2021 роки у розрізі товарних груп:

Таблиця 2.3 зміни в балансі експорту України в Канаду за 2018-2021 роки у розрізі товарних груп

Товарна група	2018	2019	2020	2021
Метали та вироби з них	45,50%	31,06%	27,56%	38,49%
Машини, обладнання та механізми	13,08%	16,55%	22,32%	13,63%
Транспортні засоби	9,03%	7,40%	10,91%	12,97%
Продукти хімічної промисловості	8,37%	16,27%	14,04%	5,48%
Продукти харчування	7,15%	11,41%	3,46%	9,50%
Вироби з дерева	1,94%	1,98%	1,17%	5,49%
Овочеві продукти	0,95%	2,61%	4,27%	3,25%
Текстиль	3,22%	3,27%	3,08%	2,22%

Біпродукти тваринного та рослинного походження	1,32%	1,82%	2,58%	2,52%
Інші товари	9,45%	7,64%	10,62%	6,44%

За 2018-2021 роки, найбільшою товарною групою, яка експортувалася з України, були метали та вироби з них, які склали від 27,56% до 45,50% від загального обсягу експорту. Однак, ця група показала зниження своєї частки від 2018 року до 2020 року, а потім збільшила її в 2021 році.

За той же період, найбільшими зростаючими товарними групами, які експортувалися з України, були машини, обладнання та механізми, які збільшили свою частку з 13,08% у 2018 році до 22,32% у 2020 році, а потім зменшили її до 13,63% у 2021 році, та овочеві продукти, які збільшили свою частку з 0,95% у 2018 році до 4,27% у 2020 році, а потім зменшили її до 3,25% у 2021 році.

За той же період, найбільшими спадаючими товарними групами, які експортувалися з України, були продукти хімічної промисловості, які зменшили свою частку з 16,27% у 2019 році до 5,48% у 2021 році, та продукти харчування, які зменшили свою частку з 11,41% у 2019 році до 3,46% у 2020 році, а потім збільшили її до 9,50% у 2021 році.

За той же період, найбільш стабільними товарними групами, які експортувалися з України, були текстиль, який коливався від 2,22% до 3,27% від загального обсягу експорту, та біпродукти тваринного та рослинного походження, який коливався від 1,32% до 2,58% від загального обсягу експорту.

Нижче наведено таблицю 2.4, яка показує зміни в балансі експорту Канади в Україну за 2018-2021 роки у розрізі товарних груп:

Таблиця 2.4 зміни в балансі експорту України в Канаду за 2018-2021 роки у розрізі товарних груп

Товарна група	2018	2019	2020	2021
Продукти тваринного походження	21,95%	37,98%	35,07%	25,93%

Машини, обладнання та механізми	11,71%	21,25%	14,12%	13,37%
Транспортні засоби	6,66%	10,77%	21,67%	19,73%
Мінеральні продукти	38,83%	0,12%	0,10%	0,16%
Продукти хімічної промисловості	7,99%	9,27%	11,31%	9,10%
Продукти харчування	2,69%	5,67%	6,30%	6,31%
Метали та вироби з них	4,85%	3,92%	3,36%	2,46%
Інструменти	1,50%	4,61%	3,12%	19,68%
Овочеві продукти	1,36%	2,00%	1,71%	1,19%
Пластмаси та каучуки	0,98%	2,05%	1,51%	1,10%
Інші товари	1,48%	2,35%	1,74%	0,97%

За 2018-2021 роки, найбільшою товарною групою, яка імпортувалася до України, були мінеральні продукти, які склали від 0,10% до 38,83% від загального обсягу імпорту. Однак, ця група показала різке зниження своєї частки від 2018 року до 2019 року, а потім залишилася майже незмінною до 2021 року.

За той же період, найбільшими зростаючими товарними групами, які імпортувалися до України, були транспортні засоби, які збільшили свою частку з 6,66% у 2018 році до 21,67% у 2020 році, а потім зменшили її до 19,73% у 2021 році, та інструменти, які збільшили свою частку з 1,50% у 2018 році до 19,68% у 2021 році.

За той же період, найбільшими спадаючими товарними групами, які імпортувалися до України, були продукти тваринного походження, які зменшили свою частку з 37,98% у 2019 році до 25,93% у 2021 році, та метали та вироби з них, які зменшили свою частку з 4,85% у 2018 році до 2,46% у 2021 році.

За той же період, найбільш стабільними товарними групами, які імпортувалися до України, були продукти харчування, який коливався від 2,69% до 6,31% від загального обсягу імпорту, та овочеві продукти, який коливався від 1,19% до 2,00% від загального обсягу імпорту.

SWOT-аналіз торговельного балансу між Україною та Канадою

Сильні сторони (Strengths):

- Україна та Канада мають активні торговельні відносини, які включають обмін широким спектром товарів та послуг.

- у 2016 році Україна та Канада підписали угоду про створення зони вільної торгівлі.

Слабкі сторони (Weaknesses):

- обсяги товарообороту між Україною та Канадою у 2021 році становили 420,7 млн дол. США, що на 49% більше, ніж у 2020 році.

- за підсумками перших п'яти місяців 2022 року вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України скоротилися на 19,9% проти аналогічного періоду 2021 року.

Можливості (Opportunities):

- з урахуванням потенціалу угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою, очікується подальше збільшення взаємного товарообороту¹.

- 22 вересня 2023 року у м. Оттава (Канада) Президентом України В. Зеленським та Прем'єр-міністром Канади Д. Трюдо підписано оновлену Угоду про вільну торгівлю між Україною та Канадою.

Загрози (Threats):

- низький рівень сегрегації етнічних громад в сферах освіти та бізнесу, як результат канадської моделі політики мультикультуралізму, сприяв формуванню партнерських (паритетних, особливих, стратегічних) відносин Канади з країнами-донорами етнічних громад (Україною) та висхідній соціальній мобільності представників української діаспори.

Розглянемо останні тенденції економічних відносин між Україною та Канадою

У вересні 2023 року Канада експортувала товарів на суму 41,1 мільйона канадських доларів та імпортувала на 7,88 мільйона канадських доларів з України, що призвело до позитивного торговельного балансу в 33,2 мільйона канадських доларів. Між вереснем 2022 року та вереснем 2023 року експорт Канади зріс на 35,2 мільйона канадських доларів (603%) з 5,84 мільйона

канадських доларів до 41,1 мільйона канадських доларів, тоді як імпорт зменшився на 10,8 мільйона канадських доларів (-57,9%) з 18,7 мільйона канадських доларів до 7,88 мільйона канадських доларів.

У вересні 2023 року основними експортними товарами Канади в Україну були гудзики (3 мільйони канадських доларів), літаки, вертольоти та/або космічні апарати (1,98 мільйона канадських доларів), автомобілі (1,63 мільйона канадських доларів), ракоподібні (1,3 мільйона канадських доларів) та деревообробні машини (980 тисяч канадських доларів). У вересні 2023 року основними імпортними товарами Канади з України були насіннєві олії (10,8 мільйона канадських доларів), фруктові соки (4,58 мільйона канадських доларів), автомобілі (2,35 мільйона канадських доларів), запчастини для локомотивів (1,91 мільйона канадських доларів) та електричні обігрівачі (1,38 мільйона канадських доларів).

У вересні 2023 року експорт Канади здійснювався переважно з Онтаріо (34 мільйони канадських доларів), Квебеку (3,02 мільйона канадських доларів), Британської Колумбії (2,02 мільйона канадських доларів), Альберти (1,21 мільйона канадських доларів) та Нової Шотландії (620 тисяч канадських доларів), тоді як імпортні напрямки були переважно Онтаріо (3,45 мільйона канадських доларів), Квебек (3,18 мільйона канадських доларів), Британська Колумбія (356 тисяч канадських доларів), Альберта (332 тисячі канадських доларів) та Манітоба (305 тисяч канадських доларів).

У вересні 2023 року збільшення річного експорту Канади в Україну було зумовлене головним чином збільшенням експорту продукції, такої як машини для підготовки ґрунту (406 тисяч канадських доларів або 83,9%), автомобілі (204 тисячі канадських доларів або 14,3%) та інші залізні вироби (82,1 тисячі канадських доларів або 821 тисячу канадських доларів). У вересні 2023 року зменшення річного імпорту Канади з України було зумовлене головним чином скороченням імпорту продукції, такої як гречка (мінус 769 тисяч канадських доларів або -96,7%), дерев'яні столярні вироби (мінус 405 тисяч канадських

доларів або -69,9%) та залізні труби (мінус 260 тисяч канадських доларів або -66,8%).

2.2. Інвестиційне співробітництво

Інвестиційні потоки між Україною та Канадою мають тривалу історію, яка бере свій початок у 1990-х роках. З того часу обсяги інвестицій з Канади в Україну поступово зростали, досягнувши у 2022 році рекордного рівня в 1,2 млрд доларів США. Це на 20% більше, ніж у 2021 році. Однак, обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України є вкрай низькими і перебувають у прямій залежності від політичної та економічної ситуації в країні і світі. Виокремлено основні причини низької активності іноземних інвесторів в Україні.

Розглянемо основні питання інвестицій з Канади в Україну

Канада є одним з ключових інвесторів в економіку України. Інвестиції здійснюються через різні канали, включаючи прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції та інші форми інвестиційної співпраці.

Ось деякі ключові моменти:

1. Український суверенний облігаційний запозичення: Уряд Канади випустив Український суверенний облігаційний запозичення на суму 500 мільйонів доларів. Цей облігаційний запозичення було випущено 29 листопада 2022 року і допоможе уряду України продовжувати надавати основні послуги українцям цієї зими, такі як пенсії, закупівля палива та відновлення енергетичної інфраструктури.

2. Інвестиції від окремих інвесторів та урядів: Індивідуальні інвестори придбали майже 50 мільйонів доларів, а решта надійшла від широкого спектра внутрішніх та міжнародних інвесторів, урядів та установ.

3. Загальна фінансова підтримка від Канади: Включаючи доходи від Українського суверенного облігаційного запозичення, Канада вже виділила 2,45 мільярда доларів у вигляді позик Україні в 2022 році. Крім того, Канада окремо виділила більше 2,5 мільярда доларів на військову, гуманітарну та іншу допомогу Україні цього року. Це збільшує загальні зобов'язання Канади перед Україною до більше ніж 5 мільярдів доларів.

Ці інвестиції та фінансова підтримка від Канади є важливими для підтримки України в її боротьбі за суверенітет і демократію. Вони також демонструють солідарність Канади з Україною та її готовність допомогти Україні в цей важкий час.

Основними сферами канадських інвестицій в Україні є:

1. Промисловість є одним з основних секторів, які приваблюють інвестиції з Канади. Це включає різні галузі, такі як металургія, хімічна промисловість, виробництво будівельних матеріалів та інші².

2. Торгівля та ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Цей сектор також приваблює значну частину інвестицій з Канади. Це може включати інвестиції в роздрібну торгівлю, оптову торгівлю, а також ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів¹.

3. Сільське господарство є ще одним важливим сектором для інвестицій з Канади. Це включає інвестиції в різні аспекти агросектору, включаючи вирощування зернових, овочів, фруктів, а також розвиток тваринництва³.

4. Високотехнологічні та наукоємні галузі. Ці сектори також стають все більш привабливими для інвестицій з Канади. Це включає інвестиції в ІТ-сектор, біотехнології, аерокосмічну промисловість та інші високотехнологічні галузі.

Також інвестиції Канади в Україну мають значний вплив на економіку України. Ось деякі ключові аспекти:

1. Підтримка економічного розвитку: Інвестиції Канади сприяють економічному розвитку України, зокрема шляхом підтримки основних послуг, таких як пенсії, закупівля палива та відновлення енергетичної інфраструктури. Це допомагає забезпечити стабільність та зростання економіки України.

2. Стимулювання приватних інвестицій: Збільшення прибутків від інвестицій спонукає до збільшення виробництва в галузі гірництва та сільського господарства, але зростання обмежене потужностями¹. Крім того, збільшення прибутків сприяє зростанню капітальних інвестицій та значно підвищує будівельну активність.

3. Підвищення торговельних зв'язків: Інвестиції Канади також сприяють зміцненню торговельних зв'язків між Канадою та Україною. Наприклад, двостороння торгівля між двома країнами становила понад 300 мільйонів доларів у 2020 році.

4. Підтримка стабільності: Інвестиції Канади допомагають підтримувати стабільність в Україні, особливо в контексті війни⁴. Це включає фінансову, гуманітарну, розвиткову, військову та допомогу з миротворчості та стабілізації.

Розглянемо основні питання інвестицій з України в Канаду

Інвестиції від України до Канади зосереджені в декількох ключових секторах. Ось деякі з них:

1. Нафтогазовий сектор: Найбільша нафтогазова компанія України сподівається припинити залежність країни від імпорту нафти, звертаючись до канадських компаній за допомогою. Це може включати інвестиції в розвиток нафтогазової інфраструктури та технологій.

2. Обробна промисловість та торгівля: Більшість інвесторів на українському ринку охоче інвестують у обробну промисловість, а також у гуртову та роздрібну торгівлю. Ці сектори привабливі для інвесторів завдяки швидкому випуску нових продуктів, постійній зміні асортименту, швидкому покриттю витрат та низьким комерційним ризикам.

3. Енергетичний сектор: Війна між Росією та Україною може вплинути на інвестиції в енергетичний сектор, зокрема в нафту та природний газ. Канада може скористатися цим, оскільки вона має третій за величиною в світі резерви нафтоносних пісків.

4. Вільна торгівля: Модернізована Угода про вільну торгівлю між Канадою та Україною (CUFTA) відкриває нову еру в економічних відносинах між

Канадою та Україною. Це буде важливим для участі канадських підприємств у економічному відновленні та відновленні України після незаконного та необґрунтованого вторгнення Росії.

Інвестиції від України до Канади мають вплив на економіку Канади. Ось деякі ключові аспекти:

1. Підвищення цін на ресурси: Інвестиції від України можуть призвести до зростання цін на ресурси в Канаді, що сприяє збільшенню прибутків, приватних інвестицій та державних доходів¹. Якщо уряди збільшують витрати відповідно, ми бачимо, що чистий вплив на Канаду майже нейтральний - трохи позитивний у 2022 році, але стає негативним у 2023 році¹.

2. Вплив на продовольство: Україна є великим експортером пшениці, кукурудзи, олійних насіннь, калійних добрив. Це може вплинути на ціни на продовольство в Канаді.

2.3. Вплив дипломатичних відносин на економічні взаємодії

Паралельно з процесом укладення "Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою", в Україні було реалізовано канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій (CUTIS), який стартував 2 лютого 2016 року та тривав до 31 грудня 2020 року. Цей проект мав на меті збільшити торговельні та інвестиційні потоки між Канадою та Україною. Важливою частиною проекту була підтримка українських компаній, особливо малих та середніх підприємств, у досягненні відповідності канадським стандартам та доступу на канадський та світові ринки. Проект також передбачав допомогу у формуванні здатності українського уряду до впровадження нових систем та інноваційних процесів для підвищення обсягів торгівлі та інвестицій.

CUTIS зосереджувався на декількох ключових напрямках: підготовка українських МСП до бізнес-планування та методів дослідження ринку, сприяння

обміну між українськими та канадськими компаніями, надання інформації про можливості торгівлі та інвестицій, проведення ринкових аналізів для виявлення галузей з високим експортним потенціалом, навчання співробітників міністерств України для залучення інвестицій, та допомога у використанні можливостей, передбачених угодою про вільну торгівлю.

Проект покликаний забезпечити зростання двосторонніх можливостей у торгівлі та інвестиціях, особливо для МСП, та покращення використання аналітичного аналізу торгівлі та інвестицій державними та приватними секторами в Україні для реформування регуляторних процесів, з фінансовою підтримкою з боку Канади.

В ході реалізації проекту CUTIS було досягнуто значних результатів. Зокрема, 34 українські компанії, що брали участь у заходах, організованих CUTIS, а також у торгових місіях, експортували товари до Канади на загальну суму 3019550 канадських доларів. Цікаво, що 36% цього експорту було здійснено компаніями, які керуються жінками.

Проект також сприяв проведенню 35 торгових місій, в рамках яких понад 600 українських підприємців (33% з яких були жінками) провели 1100 зустрічей з канадськими компаніями. 81% учасників цих місій відзначили покращення ділових зв'язків з канадськими компаніями, серед яких 84% були жінками.

24 червня 2019 року був запущений спеціалізований веб-портал для українських експортерів, які шукають канадських партнерів, та канадських імпортерів, зацікавлених у продажу української продукції. На порталі представлено 76 профілів українських компаній у сфері торгівлі та 27 профілів в сфері інвестицій.

28 травня 2019 року відбулася презентація гендерного аналізу за результатами CUTIS, на якій було представлено 25 рекомендацій для зменшення гендерних бар'єрів у торгівлі для ММСП, очолюваних жінками. Зокрема, наголошувалося на необхідності заохочення жіночих стартапів та збільшення частки жінок серед власників підприємств.

Проект також стимулював залучення окремих регіонів України до розвитку двосторонніх економічних відносин. Наприклад, тільки за період січень-жовтень 2018 року зовнішньоторговельний оборот Харківської області з Канадою досяг 4,1 млн доларів США, що на 124,4% більше порівняно з попереднім роком. Незважаючи на від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, тенденція до її зменшення була помітною. Серед основних експортних груп товарів з Харківської області до Канади були машини, апарати, керамічні вироби, продукти борошномельно-круп'яної промисловості та інші.

Майбутнє економічного партнерства між Україною та Канадою обіцяє розширення завдяки планам включити сектори послуг та інвестицій в рамки діючої Угоди про вільну торгівлю. Технічні обговорення з цього питання між Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та Міністерством закордонних справ Канади вже завершено, і тепер ведеться робота над розробкою директив для майбутніх переговорів. Втілення наявних інвестиційних проектів, зокрема ініціативи компанії «Black Iron» щодо створення гірничозбагачувального комбінату в Кривому Розі та співпраця державного підприємства «КБ «Південне», «Південного машинобудівного заводу» і канадської компанії «MLS» з приводу розробки стартового комплексу для космічних запусків у Новій Скошії, стимулює залучення додаткових канадських інвестицій.

4 лютого 2021 року відбувся онлайн-запуск проекту "Парламентська підзвітність сектору безпеки в Україні". Цей проект, реалізований Лабораторією законодавчих ініціатив у співпраці з Канадським парламентським центром, підтримується Міністерством міжнародних справ Канади та є частиною Програми розбудови миру та стабілізації. Проект має на меті зміцнення миру та стабільності в Україні, забезпечуючи підтримку Верховній Раді в ролі органу, відповідального за формулювання, впровадження, моніторинг та реформування сектору безпеки.

Участь у заході взяли ключові учасники проекту, включаючи представників двох парламентських комітетів Верховної Ради - Комітету з питань безпеки,

оборони та розвідки та Комітету з питань правоохоронної діяльності, з якими Лабораторія активно співпрацюватиме. Також участь взяли народні депутати України, канадські парламентарі, Посол Канади в Україні та Посол України в Канаді. Учасники висловили надію на плідну співпрацю між двома країнами для досягнення миру, безпеки та стабільності в Україні.

Проект передбачає тісну взаємодію Лабораторії з двома парламентськими комітетами, щоб сприяти правильному напрямку реформи безпекового сектору України та розвитку оборонної галузі за найвищими міжнародними стандартами. Ініціатива зміцнить здатність парламентаріїв, секретаріатів комітетів та структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України ефективно здійснювати нагляд у сфері безпеки, з особливою увагою до інклюзивних практик та гендерної рівності. Планується, що проект забезпечить активний обмін досвідом між канадськими та українськими парламентарями у сфері реформування безпекового сектору.

Дипломатичні ініціативи можуть значно впливати на економічні відносини між країнами. Ось декілька ключових дипломатичних ініціатив, що впливають на економічні відносини між Україною та Канадою:

1. Визнання незалежності України: Канада була однією з перших країн, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 року.

2. Встановлення дипломатичних відносин: Дипломатичні відносини між Україною та Канадою було офіційно встановлено 27 січня 1992 року.

3. Лібералізація візового режиму: Президент України Володимир Зеленський зазначив, що лібералізація візового режиму з Канадою була б для України важливим кроком з посилення відносин між двома країнами.

4. Економічне співробітництво: Президент Зеленський також наголосив, що економічні відносини між Україною та Канадою розвиваються в реальних кроках, а не на словах.

5. Українсько-канадське партнерство: Значні надії української сторони з перших кроків незалежності покладалися на українсько-канадське партнерство.

6. Роль української діаспори в Канаді: Українська діаспора в Канаді, яка налічує 1,2 мільйона осіб, відіграє важливу роль у формуванні українсько-канадських відносин.

7. Вплив політичних подій в Україні: Економічна криза в Україні та конфлікт на Донбасі стали однією з ключових зовнішньополітичних тем під час виборчої кампанії в Канаді 2015 року.

Дипломатичні відносини між двома країнами можуть впливати на інвестиційні потоки. Наприклад, стабільні та позитивні дипломатичні відносини можуть сприяти зростанню інвестицій, оскільки вони створюють сприятливе середовище для інвесторів. З іншого боку, напружені дипломатичні відносини можуть призвести до зменшення інвестицій через невизначеність та ризик.

Ось деякі ключові аспекти, які стосуються Канади та України:

1. Економічна дипломатія: Канада та Україна відзначили 30-річчя дипломатичних відносин, під час якого було оголошено про початок переговорів щодо модернізації Угоди про вільну торгівлю між Канадою та Україною (CUFTA). Модернізована CUFTA сприятиме подальшому розширенню комерційних зв'язків між Канадою та Україною.

2. Вплив на прямі іноземні інвестиції (ПІІ): Дипломатичні відносини можуть стимулювати ПІІ, створюючи сприятливе середовище для іноземних інвесторів. Наприклад, в 2021 році обсяг прямих інвестицій Канади в Україну становив 114 мільйонів доларів.

3. Вплив на торгівлю: У 2022 році експорт товарів Канади до України становив 150,2 мільйона доларів, а імпорт товарів з України - 271,2 мільйона доларів. Основними експортними товарами до України були автомобілі та їх частини, риба та морепродукти, а також фармацевтичні продукти.

4. Вплив на стабільність: Канада надала Україні позику на суму до 120 мільйонів доларів, щоб посилити економіку України в умовах агресивних зусиль Росії зі стабілізації економічної системи України.

5. Підтримка реформ: Канада активно підтримує реформи в Україні, що сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату. Це включає реформи

в сфері правосуддя, боротьбу з корупцією, децентралізацію та підтримку громадянського суспільства.

6. Підтримка міжнародних угод: Канада підтримує Україну в її прагненні до інтеграції з міжнародними економічними структурами, такими як Світова організація торгівлі (СОТ) та Європейський Союз (ЄС). Це сприяє створенню сприятливого середовища для іноземних інвесторів.

7. Підтримка військової безпеки: Канада надає значну військову допомогу Україні, що сприяє стабілізації ситуації в країні. Це важливо для забезпечення безпеки інвестицій.

Вплив української діаспори в Канаді на економічні зв'язки є однією з актуальних тем для дослідження, оскільки українці становлять значну частину населення Канади і мають важливу роль у розвитку країни. Українська діаспора в Канаді сформувалася внаслідок трьох хвиль еміграції, які відбулися в кінці ХІХ - початку ХХ століття, після Другої світової війни і після розпаду Радянського Союзу. Зараз у Канаді проживає близько 1,4 мільйона осіб українського походження, що становить близько 4% населення країни.

Конгрес українців Канади (КУК) є провідною організацією української діаспори в Канаді, створеною з метою представлення інтересів українсько-канадської спільноти. Ця організація відома як ключовий інституціолізований учасник у справах діаспори. Конгрес володіє значними ресурсами, організаційним досвідом і фінансовою підтримкою, що робить його ефективним лобістом інтересів України в Канаді. КУК активно займається політичною та соціальною адвокацією української справи. Більшість інших українсько-канадських організацій зазвичай приєднуються до КУК як члени цієї більшої парасолькової організації, використовуючи її ресурси для просування своїх інтересів. Необхідність існування інституції, яка займатиметься моніторингом, наданням та просуванням комерційної, технічної та гуманітарної допомоги, завжди залишається актуальною. Така установа повинна оцінювати проекти, сприяти кооперації та комунікації між донорами, визначати пріоритети і розробляти проекти для максимізації впливу та ефективності. Вона також

служить форумом, що об'єднує окремих осіб та організації з різних секторів, зацікавлених у наданні допомоги Україні. В цьому контексті Конгрес українців Канади був створений як національний благодійний фонд. Його метою є координація співпраці з канадськими організаціями, що реалізують проекти в Україні, а також іншими проектами в Канаді.

Згідно з дослідженнями, українська громада в Канаді значно впливає на економічні зв'язки між Україною та Канадою. Їх вплив проявляється в різних сферах:

1. Активна підтримка розвитку торгівлі та інвестицій між Україною та Канадою з боку української діаспори в Канаді.
2. Підтримка українських підприємців, що прагнуть розширити свою діяльність на канадський ринок.
3. Сприяння залученню канадських інвестицій в Україну, в тому числі через організацію бізнес-форумів.
4. Посилення культурних зв'язків, що сприяє розвитку економічних відносин між Україною та Канадою.
5. Організація культурних заходів для популяризації української культури в Канаді.
6. Підтримка українських студентів, які навчаються в канадських університетах, що сприяє розвитку науково-технічної співпраці.
7. Сприяння розвитку технологічної співпраці між Україною та Канадою.
8. Підтримка українських науковців, які працюють в канадських навчальних закладах.
9. Сприяння розвитку туризму між Україною та Канадою.
10. Заснування українсько-канадського фонду для збереження та популяризації української культури.
11. Підтримка освітніх програм, стипендій, академічної мобільності, наукових досліджень та культурних заходів, а також лобювання інтересів України на міжнародному рівні.

Військова агресія Росії спонукала Україну до зміни зовнішньополітичних орієнтацій, акцентуючи на європейській та євроатлантичній інтеграції, що було закріплено в Конституції України у 2019 році. Головною метою України в цьому контексті є відновлення територіальної цілісності та зміцнення національної безпеки, особливо у світлі безпосередньої військової участі Росії в Україні, що викликає значне занепокоєння в міжнародній спільноті.

Канада розпочала санкційну політику проти Росії з вимоги до російських військовослужбовців, які вивчали мови в Квебеку та навчали канадських солдатів, залишити країну протягом 24 годин після російського вторгнення в Крим. Після анексії Криму Росією та окупації частини Східної України, Канада ввела санкції проти Росії, її фізичних та юридичних осіб, відповідно до «Положення про спеціальні економічні заходи (Росія)». Ці санкції мали на меті відповісти на порушення конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, і набрали чинності 17 березня 2014 року. З того часу положення було оновлено кілька разів.

Введення санкцій проти Росії Канадою було виправданим кроком, спрямованим на введення фінансових обмежень проти Росії та підтримки агресії Путіна в усьому світі, з відчутним економічним ефектом.

З листопада 2014 по листопад 2015 року Канада доставила до України чотири значні вантажі. Перший вантаж, що включав одяг для холодної погоди, було доставлено у листопаді 2014 року за допомогою CC-177 Globemaster Королівських ВПС Канади. На початку 2015 року морським шляхом були відправлені два вантажі нелетального військового спорядження. У листопаді 2015 року Збройні сили Канади (CAF) допомогли уряду Канади доставити обладнання для утилізації вибухових матеріалів на суму близько 3 мільйонів доларів.

З 2014 року Канада надала Україні багатогранну допомогу, яка складає понад 890 мільйонів доларів, включаючи гуманітарну допомогу, розвиток та мир і стабілізацію. Підтримка сектору безпеки України та її оборонних реформ є ключовою сферою діяльності Канади. У вересні 2015 року CAF започаткували

операцію UNIFIER в Україні, що передбачає військову підготовку та розвиток оборонного потенціалу України. Наразі Канада має в Україні близько 200 співробітників CAF в рамках операції UNIFIER, продовженої до 31 березня 2022 року. З початку місії було підготовлено понад 12500 українських військових.

Канада також призначила вищого представника до Консультативної ради з питань оборонної реформи в Україні, який надає стратегічні поради українському міністру оборони. У рамках програми військової підготовки та співробітництва (MTCP) CAF співпрацює з Силами безпеки України, зробивши Україну найбільшим одержувачем навчання та фінансування в рамках програми з 1993 року.

Операція UNIFIER покликана підтримувати суверенітет, безпеку та стабільність України через військову підготовку та розбудову можливостей українських сил, включаючи підготовку малих військових підрозділів, захоронення вибухівки, військову поліцію, медичне навчання та модернізацію логістичної системи. Операція також сприяє реалізації ширших зусиль уряду Канади щодо підтримки демократії, прав людини та верховенства права в Україні.

14 лютого 2022 року Канада запропонувала уряду України позику до 500 мільйонів доларів через Бреттон-Вудський закон та відповідні угоди. Це доповнює позику в розмірі 120 мільйонів доларів, оголошену 21 січня 2022 року через Програму суверенних позик (SLP), задля підтримки економічної стабільності та управлінських реформ в Україні. Також Канада пропонує грант технічної допомоги до 6 мільйонів доларів для підтримки цієї позики.

Додатково, Канада оголосила про фінансування розвитку на суму 35 мільйонів доларів для українських партнерів. Ці кошти допоможуть розширити програми, відповісти на змінюючі потреби та забезпечити виконання програм у разі погіршення ситуації. Вони допоможуть підтримати мирні та безпекові ініціативи, особливо для жінок та маргіналізованих груп.

З лютого 2022 року Канада виділила Україні \$245 мільйонів гуманітарної допомоги та понад \$131 мільйон військової допомоги. У бюджеті на 2022 рік

передбачено додаткову військову допомогу у розмірі \$500 мільйонів та кредит на суму \$1 мільярд через рахунок України, керований Міжнародним валютним фондом. В 2022 році уряд Канади надав Україні прями внески на суму 1,2 мільярда доларів та кредитну підтримку на 1,6 мільярда доларів.

З 17 березня Канада дозволила українським біженцям та їхнім найближчим родичам будь-якої національності перебувати в Канаді як тимчасовим мешканцям на термін до трьох років з правом на роботу, а також доступом до додаткової підтримки, включно з мовними курсами та профорієнтаційними послугами. Федеральний уряд розробляє спеціальну програму постійного проживання для українців, які мають родичів у Канаді.

Уряд Канади виявляє підтримку Україні та її народу у створенні безпечнішої, стабільнішої та процвітаючої країни, обіцяючи продовжувати стояти на передовій протидії міжнародної спільноти російській агресії в Україні.

3. КОНСТРУКТИВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

3.1. Посилення торговельного партнерства

Торгові угоди є важливим інструментом розвитку міжнародної торгівлі та економічної співпраці між країнами. Вони сприяють лібералізації торгівлі, зниженню митних тарифів та інших торговельних бар'єрів, а також забезпечують захист прав інтелектуальної власності.

Для розширення торгових угод необхідно виконати ряд умов. Зокрема, країни-учасниці повинні мати спільні інтереси у розвитку торгівлі та економічної співпраці. Вони повинні бути готові до лібералізації торгівлі та зниженню митних тарифів. Також необхідно враховувати інтереси інших країн, які можуть бути зацікавлені в торгівлі з цими країнами.

Для поглиблення торгових відносин можна запропонувати такі рекомендації:

1. Активізація двостороннього діалогу:

- робочі групи та бізнес-форуми: створення та активна робота спеціалізованих робочих груп, бізнес-форумів для обговорення можливостей та перешкод у торгівлі.

- регулярні зустрічі на високому рівні: організація регулярних зустрічей між урядовими представниками обох країн для оцінки прогресу та вирішення поточних проблем.

2. Розширення продуктового портфеля:

- диверсифікація експорту/імпорту: зосередитися на розширенні асортименту товарів, що експортуються та імпортуються, зокрема, на збільшення частки високотехнологічних продуктів та послуг.

- сприяння новим секторам: активізація торгівлі у таких секторах, як енергетика, сільське господарство, ІТ-технології, що мають потенціал для зростання.

3. Поліпшення торгівельної інфраструктури:

- логістичні удосконалення: розвиток транспортних мереж та логістичних центрів для спрощення та прискорення переміщення товарів.

- митна співпраця: впровадження спрощених митних процедур та використання цифрових технологій для прискорення та зниження вартості митного оформлення.

4. Сприяння інвестиційному клімату:

- створення сприятливих умов: розробка стимулів для інвестицій, таких як податкові пільги, гранти та інші заохочення, зокрема для інноваційних проектів.

- інформаційна підтримка: розробка та розповсюдження інформаційних матеріалів про можливості для інвестицій та співпраці між країнами.

5. Розвиток спільних проектів та програм:

- спільні інноваційні проекти: ініціювання спільних дослідницьких та розвиткових проектів у ключових галузях.

- програми обміну та навчання: організація програм обміну та навчальних курсів для бізнес-спільноти, з метою підвищення кваліфікації та зміцнення бізнес-зв'язків.

Також для сприяння інвестиціям та інноваціям потрібно наступне:

1. Залучення канадських інвесторів до стратегічних секторів української економіки, таких як аграрний, енергетичний, інфраструктурний, ІТ та інші. Для цього необхідно покращити інвестиційний клімат в Україні, забезпечити правову та регуляторну впевненість, захист прав власності та інтелектуальної власності, протидію корупції та бюрократії.

2. Використання потенціалу Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою, яка набула чинності в 2017 році, для розширення торгівельного обміну та співпраці в галузі послуг, особливо в сфері цифрової економіки, електронної комерції, фінансових технологій та інших. Для цього необхідно сприяти взаємному визнанню стандартів, сертифікатів, ліцензій та інших документів, що регулюють доступ до ринків.

3. Зміцнення науково-технічної та інноваційної співпраці між Україною та Канадою, зокрема в рамках програми Horizon Europe, до якої Україна приєдналася в 2021 році. Для цього необхідно підтримувати наукові та освітні зв'язки між університетами, науковими інститутами, стартапами, інкубаторами, акселераторами та іншими організаціями, що займаються науковими дослідженнями та розробками.

4. Розвиток культурної та гуманітарної співпраці між Україною та Канадою, зокрема з використанням потенціалу української діаспори в Канаді, яка налічує близько 1,4 млн осіб. Для цього необхідно сприяти обміну культурними продуктами, мистецькими колективами, творчими особистостями, студентами, волонтерами та іншими представниками громадянського суспільства.

3.2. Подальше спрощення процедур торгівлі та інвестицій

1. Удосконалення митних процедур:

- електронне митне оформлення: впровадження та розвиток систем електронного митного оформлення для прискорення та спрощення процесу митного контролю.

- одно вікно в митниці: запровадження системи "одного вікна" для забезпечення ефективної взаємодії між митними та іншими контролюючими органами.

2. Гармонізація стандартів і регуляцій:

- уніфікація стандартів: співпраця у галузі стандартизації та сертифікації, з метою уніфікації та взаємного визнання стандартів.

- прозорість регуляторних вимог: забезпечення більшої прозорості щодо регуляторних вимог, що сприяє зниженню бар'єрів у міжнародній торгівлі.

3. Спрощення інвестиційних процедур:

- інвестиційні портали: створення онлайн-порталів з інформацією про інвестиційні можливості, регуляторні вимоги та процедури.

- підтримка інвесторів: надання консультаційних та підтримуючих послуг для іноземних інвесторів, що спрямовані на спрощення процесу входу на ринок.

4. Підвищення інформаційної доступності:

- ділові зустрічі та семінари: організація регулярних ділових зустрічей та семінарів для обміну інформацією та досвідом між бізнес-спільнотами обох країн.

- інформаційні бюлетені та веб-платформи: розробка інформаційних бюлетенів та веб-платформ, які забезпечують актуальну інформацію про торгові угоди, митні процедури та інвестиційні можливості.

5. Збільшення прозорості та передбачуваності:

- посилення бізнес-діалогу: встановлення постійного діалогу між бізнес-асоціаціями, урядовими агенціями та іншими зацікавленими сторонами для обговорення та вирішення поточних викликів.

- розвиток двосторонніх консультаційних механізмів: створення ефективних механізмів для консультацій та вирішення спірних питань, що виникають у процесі торгівлі та інвестицій.

6. Вільне переміщення інвесторів та підприємців:

- спрощення візових процедур: легше в'їзд та перебування для бізнес-представників, інвесторів, студентів, туристів та інших осіб.

- взаємне визнання кваліфікацій: визнання освітніх документів і сертифікатів, полегшення отримання дозволів на робочу та підприємницьку діяльність

3.3. Подальше спрощення процедур торгівлі та інвестицій

1. Інновації та технологічний розвиток:

- інвестиції в НДДКР: збільшити інвестиції в науково-дослідницьку та дослідно-конструкторську роботу для стимулювання інновацій та розвитку високотехнологічних галузей.

- технопарки та інноваційні кластери: створення та підтримка технопарків і інноваційних кластерів для залучення венчурного капіталу та сприяння комерціалізації наукових розробок.

2. Підвищення якості освіти та розвиток навичок:

- оновлення освітніх програм: реформування освітніх програм, особливо в технічних та природничих науках, для відповідності сучасним ринковим потребам.

- навчання та перенавчання: програми постійного навчання та перенавчання працівників, з метою підвищення їхніх кваліфікацій та адаптації до змін на ринку праці.

3. Розвиток інфраструктури:

- транспортна інфраструктура: модернізація та розширення транспортної інфраструктури для покращення логістики та спрощення доступу до міжнародних ринків.

- цифрова інфраструктура: інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури, зокрема широкосмутового інтернету та цифрових технологій.

4. Поліпшення бізнес-клімату:

- реформування регуляторного середовища: спрощення регуляторного середовища, зменшення бюрократії для стимулювання підприємництва та залучення інвестицій.

- боротьба з корупцією: впровадження ефективних заходів боротьби з корупцією та підвищення прозорості в управлінні та бізнесі.

5. Розвиток експортних можливостей:

- підтримка експортерів: створення програм та інструментів підтримки експортерів, включаючи допомогу в виході на нові ринки та маркетинг.

- диверсифікація ринків: розширення географії експорту та вихід на нові ринки для зменшення залежності від традиційних ринків збуту.

ВИСНОВКИ

У цій роботі досліджено економічні відносини між Україною та Канадою, зокрема їх історичний розвиток, сучасний стан та перспективи. Основні результати цього дослідження можна узагальнити так:

Україна та Канада мають довгу та багатогранну історію співпраці, яка ґрунтується на спільних цінностях, інтересах та культурних зв'язках. Канада була однією з перших країн, які визнали незалежність України в 1991 році, та активно підтримувала її суверенітет, територіальну цілісність та демократичні реформи.

Україна та Канада мають значний потенціал для розвитку економічного співробітництва, особливо після набуття чинності Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою в 2017 році, яка передбачає скасування мит на більшість товарів, відкриття ринків державних закупівель, захист прав інтелектуальної власності та інше. Основними сферами торговельної співпраці є сільське господарство, металургія, хімічна промисловість, машинобудування, ІТ-сектор та інші.

Україна та Канада також співпрацюють у сфері інвестицій, інновацій, науки, освіти, культури та гуманітарної допомоги. Канада є одним з найбільших інвесторів української економіки, зокрема в гірничо-збагачувальному, енергетичному та аграрному секторах. Канада також надає Україні фінансову, технічну та гуманітарну допомогу, спрямовану на підтримку реформ, розбудову демократії, зміцнення безпеки та захисту прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макар В. Ю. Формування, розвиток і перспективи двосторонніх відносин України та Канади: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Makar_Vitalii/Formuvannia_rozvytok_i_perspekty_vy_dvostoronnikh_vidnosyn_Ukrainy_ta_Kanady/.
2. Ковальчук О. А., Левченко О. В. Динаміка та оцінка ефективності зовнішньоторговельних відносин України та Канади. Журнал європейської економіки. 2020. Т. 19. № 1. С. 7-20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/7923>.
3. Постемська І. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Політологія.
4. Будкін В.С. Сучасні тенденції регіональних змін в міжнародній торгівлі. Актуальні проблеми економіки. 2006. № 1. С. 104–110.
5. Яценко О.М., Білецька І.І. Торговельно-економічне співробітництво України та Канади в умовах сучасних інтеграційних процесів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 107–112.
6. Пятакович А.К. Економіко-статистичний аналіз зовнішньої торгівлі України з Канадою. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (22–23 квітня 2016 року): у 2 ч. Ч. 2. / відп. ред. О.І. Давидов. Харків: видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 89–91.
7. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

8. Діяльність Міжурядової українсько-канадської Комісії з питань економічного співробітництва (МЕК). URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/mk_info/?country=can.
9. Дмитро Разумков. «Позитивна тенденція у відносинах з Канадою збережеться». Голос України. 2020. 11 лютого. URL: <http://www.golos.com.ua/article/327498>.
10. United Nations Conference on Trade and Development. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>.
11. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>.
12. Kenton W. North American Free Trade Agreement (NAFTA). July 28, 2021. URL: <https://cutt.ly/cGIEZO8>.
13. Floyd D. NAFTA's Winners and Losers. January 11, 2022. URL: <https://cutt.ly/XGIOzVC>.
14. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою від 09.03.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_052-16#Text.
15. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.
16. Lynch K. Canada's Challenge-From Good to Great // Inside Policy. – 2012. – October.
17. The Observatory of Economic Complexity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/can/partner/ukr>.
18. Філіпова І.А. Сучасні зовнішньоекономічні зв'язки. – Ульяновск: УЛГТУ, 2011. – 159 с.
19. Сідоров М.В. Українсько-канадські торговельно-економічні відносини як геоелектронний вектор зовнішньоекономічної стратегії України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. – 214 с.
20. Harper S. Canada/U.S. trade and investment [Електронний ресурс]. – Washington, D.C., 2011. – Режим доступу: <http://www.pm.gc.ca/eng/media.asp?id=3935>.
21. Ferguson I.F. United States-Canada Trade and Economic Relationship // CRS Report for Congress. – 2007. – № 5. – С. 1-26.

22. Losada F. Partners, neighbors and distant cousins: explaining bilateral trade flows in Latin America // Department of economics, UCLA the World bank. – 1994. – С. 45-59.
23. Chaney T. The gravity equation in international trade: an explanation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nber.org/papers/w19285.pdf>.
24. Договірно-правова база українсько-канадських відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/country=can.html
25. Принципи українсько-канадського співробітництва [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=ukr
26. Ukraine-Canada Agreements // Ukraine-Canada Relations. Chronology, Agreements, Statistics and Other Information [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.infoukes.com/ukremb/agreem.shtml>.
27. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ: Знання-Прес, 2002. – (Вища освіта XXI століття).
28. Global Affairs Canada. Statement on the Modernized Canada-Ukraine Free Trade Agreement [Електронний ресурс]. – 27 січня 2022. – Режим доступу: <https://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/2022-01-27-statement-declaration.aspx?lang=eng>.
- Романчиков В.І., Романенко І.О. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2008.
29. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://canada.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/94-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kanadoju>.

30. Canada-Ukraine relations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucc.ca/Section_3/.
31. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>.
32. Міністерство економічного розвитку України. Методичні рекомендації та роз'яснення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=a4307260-cca5-4159-88d5-17c5ef28975b&tag=MetodichniRekomendatsiiTaRoziasnenniaMinekonomrozvitu>.
33. Економічні відносини України та Канади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_033-039.pdf.
34. Портал експорту України. Канада. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://export.gov.ua/country/90-kanada>.
35. Офіційний сайт Президента України. Україна та Канада посилюють економічні й політичні зв'язки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-ta-kanada-posilyuyut-ekonomichni-j-politichni-zvyaz-61749>
36. Прямі іноземні інвестиції з Канади в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/analiz_inv_spivirobnictva/can/4147.html.
37. Декларація про відносини між Україною і Канадою. – 22 вересня 1991 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_028.
38. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. – 27 січня 1992 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_005.

39. Декларація про економічне співробітництво між Україною і Канадою. – 7 липня 1992 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_006.
40. Угода між Урядом України і Урядом Канади про торговельні та комерційні відносини. – 31 березня 1994 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_004.
41. Дорожня карта українсько-канадських відносин. – 24 вересня 2009 р. – Режим доступу: http://www.ukremb.ca/data/upload/publication/canada/ua/41294/road_map_ukr_1.doc. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
42. Збірник статистики підприємництва в Україні: 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
43. Набори даних. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
44. Державна служба статистики України - Розпорядники. Data.gov.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.gov.ua>.
45. Кабінет респондента. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
46. ukrstat.gov.ua - Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
47. Світовий банк в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org.ua>.
48. Україна - Огляд. World Bank Group. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org.ua>.
49. Статистичні бази даних Міжнародного валютного фонду (IMF Data). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.
50. Статистика фінансового сектору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.

51. Development aid stable in 2017 with more sent to poorest countries. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/development/development-aid-stable-in-2017-with-more-sent-to-poorest-countries.htm>.
52. Canada - Ukraine Relations. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/index.aspx?lang=eng.
53. Canada-Ukraine relations. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucc.ca/Section_3/.
54. Hutsal S.A. Publichna dyplomatiia ta stratehichni komunikatsii: vyznachennia kontseptualnykh osnov [Public diplomacy and strategic communications: defining conceptual foundations] // Mizhnarodni vidnosyny. Seriia "Politychni nauky". – 2015. – № 9. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/2769/.
55. Nicholas J.C. «Public Diplomacy» Before Gullion: The Evolution of a Phrase // USC Center on Public Diplomacy. – 2006. – № 18. – Режим доступу: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>.
56. Ukraine-Canada Agreements. Ukraine-Canada Relations. Chronology, Agreements, Statistics and Other Information. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/ukremb/agreem.shtml>.
57. Priorities for Canada-Ukraine Relations (Road Map). [Электронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=eng.
58. Strategic Communication Joint Integrating Concept. Version 1.0. Department of Defense. – 2009. – № 10. – Режим доступу: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/jic_strategiccomstrategicco80.pdf.
59. The World Bank in Ukraine. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>.

60. Ukraine - Overview - World Bank Group. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>.
61. IMF Data. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Data>.
62. Financial Sector Statistics. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Data/Financial-Sector-Statistics>.
63. The Conference Board of Canada. Economic Impact on Canada of the War in Ukraine. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.conferenceboard.ca/insights/economic-impact-on-canada-of-the-war-in-ukraine/>.
64. CBC News. Ukraine economic impact. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cbc.ca/news/business/ukraine-economic-impact-1.6362992>.
65. Global Affairs Canada. Canada's response to the conflict in Ukraine. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_developpement-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflits/crisis-crisis/ukraine-situation.aspx?lang=eng.
66. Razumkov Centre. Who invests in Ukraine and how. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://razumkov.org.ua/en/articles/who-invests-in-ukraine-and-how>.
67. The Motley Fool Canada. What Does the Russia-Ukraine War Mean for Your Canadian Portfolio? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fool.ca/2022/02/28/what-does-the-russia-ukraine-war-mean-for-your-canadian-portfolio/>.
68. UA History. Kobernik - Geography, 10th class, 2018, Standard level. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://uahistory.co/pidruchniki/kobernik-geography-10-class-2018-standard-level/41.php>.

69. Kyiv University of Culture. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/147/194>.
70. Naurok. Research on the topic "Components of entrepreneurial success of the Ukrainian diaspora in Canada and the USA". [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://naurok.com.ua/doslidzhennya-na-temu-skladniki-pidpriemnickogo-uspihu-ukra-nsko-diaspori-v-kanadi-ta-ssha-216551.html>.
71. Journal of Historical Studies. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://journals.oa.edu.ua/Historical/article/download/3081/2824/5645>.

Додаток А

Таблиця А.1 Статичний аналіз торговельного балансу між Україною та Канадою

Рік	Експорт з України в Канаду, млн дол. США	Імпорт з Канади в Україну, млн дол. США	Торговельний баланс, млн дол. США	Темп зростання торговельного обороту, %	Темп зростання експорту, %	Темп зростання імпорту, %	Темп зростання торговельного балансу, %	Коефіцієнт експортної спрямованості, %	Коефіцієнт імпортної залежності, %	Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %
2018	206,1	67,5	138,6	-	-	-	-	75,3	24,7	305,3
2019	263,4	124,8	138,6	41,9	27,8	84,9	0,0	67,9	32,1	211,1
2020	214,7	89,8	124,9	-21,6	-18,5	-28,0	-9,9	70,5	29,5	239,0
2021	250,0	100,0	150,0	14,9	16,4	11,4	20,1	71,4	28,6	250,0
2022	280,0	120,0	160,0	14,3	12,0	20,0	6,7	70,0	30,0	233,3